

Утвердження милосердя, доброти в оповіданні Бориса Грінченка «Украла»

Наталія Охріменко,

вчитель української мови та літератури

комунальної установи

Сумська загальноосвітня школа I–III ступенів №21

Мета: стисло ознайомити учнів із віхами життя та творчості Бориса Грінченка, визначити ідейно-тематичну спрямованість твору «Украла», особливості оповідання, схарактеризувати головних героїв твору; розвивати культуру мовлення, спостережливість, логічне мислення школярів; виховувати порядність, самостійність у визначенні власної думки, доброту, милосердя, чуйність, прагнення протистояти злу, брехні.

Тип уроку: засвоєння нових знань і розвитку на їх основі вмінь і навичок (за Є.А. Пасічником).

Урок у технології розвитку критичного мислення.

Методи та прийоми: словесні, наочні, практичні; пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, евристичний, проблемний, дослідницький; «мікрофон», «мозковий штурм», «незакінчене речення», «кола Венна», «доміно», «так чи ні», «рекламна пауза», «етичний практикум», «я – дослідник», «анкета героя», «інформативне гроно», «займи позицію», «поміркуй», рефлексія.

Обладнання: портрет Бориса Грінченка, виставка книжок письменника, мультимедійна презентація, маршрутний лист, грамзапис пісні Наталії Каськової «Ода милосердю», картки, свічка.

Перебіг уроку

I. Розминка

1. Психологічна установка (звучить пісня «Ода милосердю»).

Дорогі діти! Візьміться, будь ласка, за руки. Ви відчуваєте тепло, яке посиляє вам товариш? Це тепло його серця, душі. Посміхніться один одному. (*Учитель запалює свічку.*) Кожному з вас світить вогник сподівання, надії, віри, добра. Як оця свічка зігріває своїм вогником, так багатство ваших душ може зігріти ближнього, допомогти в скрутну хвилину. Переконана, що ваші серця подарують тепло, засвітять ще одну зірочку добра та любові. Нехай сьогодні запанує атмосфера доброзичливості, щирості, взаєморозуміння.

2. Гра «Шифрувальник».

Почнемо ми наш урок з розминки. Розшифруйте ключові слова уроку. (Учні пригадують алфавіт.)

6	19	2	21	19	23	1
---	----	---	----	----	----	---

Відповідь: доброта.

17	11	16	19	22	7	21	6	33
----	----	----	----	----	---	----	---	----

Відповідь: милосердя.

Отже, ми сьогодні поговоримо про людські чесноти, які повинна мати кожна людина, побуваємо у творчій майстерні Бориса Грінченка.

II. Обґрунтування навчання

Оголошення теми, мети уроку.

Мотивація навчальної діяльності школярів.

Вправа «Незакінчене речення». Сьогодні на уроці необхідно...

Оголошення структури уроку. Її подано в маршрутному листі.

Маршрутний лист

№ з\п	Вид роботи	Скарбничка знань
1	Гра «Шифрувальник»	
2	Прийом «Доміно»	
3	Літературна гра «Так» чи «Ні»	
4	Рубрика «Поміркуй»	
5	«Мозковий штурм»	
6	Рубрика «Я – дослідник»	
7	«Рекламна пауза»	
8	Завдання на вибір	
9	«Етичний практикум»	
10	Підсумок	

Очікування учнів. Вправа «Мікрофон».

Подумайте, діти, про що ви хочете дізнатися сьогодні на уроці.

Оголошення форми уроку.

Ви сьогодні не просто учні, а юні дослідники. Не бійтеся висловлювати свою думку, аналізуйте, робіть висновки.

Епіграф: Зробиш добро – не кайся,

Удієш лихо – начувайся.

Усна народна творчість

Прочитайте епіграф і поясніть, як ви розумієте його зміст.

Що таке усна народна творчість? Назвіть види фольклору.

Проблемне запитання. Як вижити дітям, які позбавлені нормальних умов життя? (Відповідь учні можуть дати в кінці уроку.)

III. Виклик

Життя та творчість Бориса Грінченка.

Борис Грінченко – талановитий письменник, визначний громадський діяч, наш земляк. Він жив і працював у складну епоху, був носієм української ідеї, великим працелюбом, а головне – прикладом свідомого українця. Борис Дмитрович вірив у майбутнє української держави, знав історію й водночас добре бачив проблеми своєї доби. Пропоную вам вирушити в подорож шляхами життєвої долі Бориса Грінченка. Допоможуть це зробити наші екскурсіводи (випереджувальне завдання).

Екскурсівод. Дитинство митця.

Народився Борис Грінченко 9 грудня 1863 року на хуторі Вільховий Яр на Харківщині (тепер Сумська область) у збіднілій дворянській родині.

Батько письменника був суворою людиною. Усе в домі він намагався поставити на «панську» ногу, а сина спрямувати на «панську» стежку.

На все життя запам'ятав Борис Грінченко ніжні руки матері, її тихий голос. Вона оберігала сина від холодних батьківських очей. Тепло та ласку знаходив у діда Андрія та баби Гальки. Від них перейняв рідну мову, народну пісню.

Ріс хлопчик лагідним, із вразливою душею, любив усе живе. У п'ять років навчився читати та писати. Шестирічним хлопчиком складав вірші.

Екскурсівод. На педагогічній ниві.

Борису Грінченкові вдалося підготувати та скласти екзамен на звання народного вчителя. Він здобув посаду й займався літературною діяльністю.

Усім серцем полюбив сільських дітлахів, їм присвятив усе своє життя. Навчаючи дітей рідної мови, він власноруч писав друкованими літерами тексти, відповідно оформлював їх. Борис Грінченко написав «Граматику» української мови.

Екскурсівод. Борис Грінченко – письменник, фольклорист.

Усе своє життя письменник збирав приказки, прислів'я, народні дотепи. Під його керівництвом школярі підготували рукописний альманах «Думка».

Учительська праця дала письменнику можливість глибоко вивчити психологічні особливості дітей, що позначилося на достовірному відображенні їх характерів (оповідання «Украла», «Дзвоник», «Екзамен», «Непокірний» та інші).

Творча спадщина письменника досить велика: вірші, поеми, байки, оповідання, повісті, драми.

1910 року Борис Грінченко, змучений туберкульозом, на який захворів ще в 16 років у харківській в'язниці, виїздить на лікування до Італії, де невдовзі й помирає (6 травня 1910 року). Похований письменник на Байковому кладовищі в Києві.

Отже, хто він, Борис Грінченко?

Прийом «Доміно». Борис Грінченко – поет → письменник → фольклорист → учитель → громадський діяч → обдарована людина → наш земляк...

Опрацювання змісту твору.

Літературна гра «Так» чи «Ні».

1. Олександра, Пріська, учитель – це головні герої твору. (Так)
2. Микола Васильович – учитель. (Ні)
3. Діти сперечалися в класі. (Так)
4. Олександра – дочка сільського писарчука-п'янички. (Так)

5. Пріська вчилася в школі гарно. (Ні)

6. Дівчинка вкрала хліб. (Так)

7. Олександра довго плакала та мовчала. (Так)

8. Дівчинка вкрала хліб, бо була голодна. (Так)

9. Олександра не зізналася в злочині. (Ні)

10. Учитель дівчинку покарав. (Ні)

11. Дівчатка потоваришували з Олександрою. (Так)

12. Дівчинка зрозуміла, що не можна красти. (Так)

Взаємоперевірка робіт. Оголошення балів.

Робота з електронним словником.

Приказчик – найманий службовець у поміщика, що наглядав за якою-небудь ділянкою його господарства, виконував різні господарські доручення або керував господарством.

Волость – територія, підпорядкована єдиній владі.

Красти – узяти чуже.

Підібрати синоніми до слова «красти». (Поцупити, потягти.)

Що символізує хліб? (Символ добробуту, гостинності.)

IV. Усвідомлення змісту

Робота з текстом твору.

Рубрика «Поміркуй».

Що ми знаємо про життя Олександри в сім'ї? Знайдіть, як про це сказано у творі.

Яку характеристику дає автор Олександрі? Зачитайте.

Дівчинка вкрала хліб. Як оцінили цей вчинок діти, Пріська? Знайдіть у тексті.

Чи поважали, на вашу думку, права дітей у минулому?

Дитинство. У кого його не було? Але у всіх воно різне. Ви народилися й живете в мирний час, про вас турбуються батьки, захищають від біди та горя, маєте можливість відвідувати школу, гуртки, секції.

Вправа «Мозковий штурм». Доберіть до слова «дитинство» епітети. Що таке епітети?

Дитинство – щасливе, прекрасне, веселе, омріяне...

Ваше дитинство щасливе. А яким було дитинство Олександри? Чому? Як вижити таким дітям?

Ідейно-художній аналіз твору.

Рубрика «Я – дослідник».

Яка тема твору? (Змалювання тяжкого життя дівчини в сім'ї батька-п'яниці.)

Яка ідея? (Утвердження милосердя, доброти.)

Визначте жанр твору. (Оповідання.)

Рік написання оповідання. (1891.)

Учитель Василь Митрович досить майстерно розв'язує напружену сцену, зумівши викликати в дітей жаль і співчуття до дівчинки, бо, як виявилось, крала вона хліб, тому що була голодною. Зважаючи на ті обставини, що діти терпіли страшні злидні, учитель пробуджує в школярів почуття доброти, здатності завжди підтримувати одне одного в житті. Оповідання Б. Грінченка «Украла» сповнене авторського гуманізму, в основі якого – віра в людину, у її здатність до милосердя.

«Рекламна пауза» (робота в парі). Визначте основну думку твору, запишіть її, оформіть свою роботу. Можна основну думку визначити, використавши прислів'я. (1. Бути добрим, порядним, чесним. Цінувати взаємодопомогу, дружбу. Ніколи не красти. 2. Усе добре пам'ятай, а зла уникай. Хто не чинить лихого, тому не страшно нічого. Не копай другому ями, бо й сам упадеш. Хто людям добра бажає, той і собі має. Хто добро робить, той нікому не шкодить.)

Фізкультхвилинка.

Хвилинка «Теорія літератури».

Що таке оповідання?

Назвіть його особливості.

Дослідіть композицію твору.

Сюжетні елементи

Експозиція: подія трапилася в школі.

Зав'язка: Олександра вкрала в Пріськи хліб, діти зчинили гамір.

Розвиток дії: учитель розмовляв з дівчинкою, діти сперечалися.

Кульмінація: Олександра зізналася, що вкрала хліб.

Розв'язка: діти не ображалися на Олександрю, пропонували свою допомогу.

Позасюжетні елементи (портрет). Знайдіть у творі, зачитайте.

Дослідницько-пошукова робота.

Завдання на вибір.

«Кола Венна». Порівняльна характеристика героїнь. Знайти спільне та відмінне в житті, поведінці, характерах дівчаток.

«Анкета героя». Заповнити анкету.

Ім'я: Олександра.

Зовнішність: біляве обличчя, біле, як крейда; маленька.

Заняття: навчання в школі.

Стосунки з дітьми: дружні.

Дії, учинки: вкрала в однокласниці хліб.

Риси характеру: сором'язлива, тиха, спокійна, залякана, мовчазна.

Ім'я: Пріська.

Зовнішність: сіро-сині очі, ситі щоки.

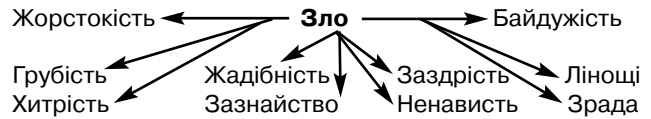
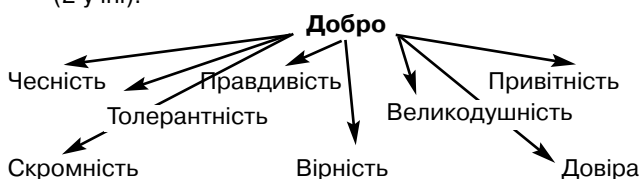
Заняття: навчання в школі.

Стосунки з дітьми: погані.

Дії, учинки: сказала, що в неї Олександра вкрала хліб.

Риси характеру: завжди весела, нерозумна, немилосердна.

Індивідуальне завдання. Скласти інформативні грона «Добро», «Зло» (2 учні).

«Займи позицію»

Олександра вкрала хліб. Можна це вважати злочином? Чи може бути злодій чесним? Де поставити кому: «Стратити, не можна помилувати», «Стратити не можна, помилувати»? Доведіть свою думку.

Отже, іноді в житті бувають моменти, коли без допомоги та милосердя не обійтися. Під милосерддям ми розуміємо не тільки допомогу чимось матеріальним, а й духовним – побажанням, увагою, порадою.

Спішіть добро творити,

Щоб нам не згинуть у морі зла,

Щоб кожен міг серед краси прожити

У царстві справедливості й добра.

«Етичний практикум».

Пригадайте з літератури, уроків історії чи власного життя людей, які милосердні, порядні. (Євген Гуцало. «Лось»; Спиридон Черкасенко. «Маленький горбань» тощо.)

Назвіть пісні про моральні цінності. (Алла Кудлай. «Пісня на добро»; Теодор Кукурудза. «Світ не без добрих людей»; Наталія Каськова. «Ода милосердю».)

Протягом уроку ми аналізували вчинок вашої ровесниці, героїні твору Бориса Грінченка «Украла». Я переконана: кожен зробив для себе висновок, що красти не можна, бо це один із найважчих гріхів. Отож, якщо будуть важкі хвилини у вашому житті, не зазіхайте на чуже добро, не крадіть, а попросіть допомоги в друзів, близьких.

V. Рефлексія

Дайте відповідь на проблемне запитання, поставлене на початку уроку.

Чи справдилися ваші очікування?

Що хотів сказати своїм твором автор?

«Самозанурення». А чи немає серед нас таких, як Олександра? І сьогодні трапляються випадки, коли в школярів зникають мобільні телефони, гроші.

Вправа «Незакінчене речення». Про себе можу сказати, що я...

Учитель. Яким буде життя: чи кришталевим, чистим, як джерельна водиця, чи сірим і непроглядним, як осінній туман, – залежить від вас, діти. Ви, шестикласники, тільки-но стоїте на порозі дорослого життя, воно здається вам таким довгим. Але пам'ятайте: насправді воно коротке. Як швидко гаснуть сірнички, так швидко пролітають роки. Тож намагайтеся залишити після себе якнайбільше щирих слів і добрих справ, щоб оточуючі відгукнулися про вас як про чуйних, добрих, щирих людей. Зверніть увагу на цю свічку. Вона, посилаючи нам тепло і світло, згорає. А я вам бажаю, щоб ваші серця горіли теплом, добротою вічно, щоб вас завжди оточували тільки добрі люди, здатні прощати й допомагати. Відкривайте в собі Добре, Прекрасне, Справедливе.

VI. Умотивоване оцінювання

Оцініть свою роботу на уроці. Чи задоволені ви своїми результатами?

Оцінювання вчителя.

VII. Домашнє завдання

А. Написати твір-мініатюру на тему «Яким я уявляю майбутнє Олександри».

Б. Скласти кросворд до оповідання «Украла».

Прочитати твір Остапа Вишні «Паралелепіпед».